
***Цивільне право і цивільний процес; трудове право;
сімейне право; міжнародне приватне право***

УДК 346.2

DOI 10.33244/2617-4154.2(19).2025.83-92

О. І. Боднарчук,

канд. юрид. наук, доцент

e-mail: 2406oksana@ukr.net

ORCID ID 0000-0002-4451-2396;

А. Р. Татаренко,

здобувачка вищої освіти

e-mail: nastytataren5@gmail.com

ORCID ID 0009-0007-5404-215X

Ю. В. Коржовник,

здобувачка вищої освіти,

Державний податковий університет

e-mail: ukorzovnik@gmail.com

ORCID ID 0009-0005-6168-6725

**ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМЦІВ
ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

У статті розглядається господарсько-правове регулювання відповідальності підприємців за порушення прав споживачів в Україні та у світі. Визначено та проаналізовано сутність господарсько-правової відповідальності через її основні ознаки та функції, які забезпечують ефективність правового регулювання цієї сфери. З'ясовано, що одними з основних ознак господарсько-правової відповідальності є: юридична підстава та фактична підстава, яка зумовлена конкретними обставинами, що доводять факт правопорушення. Встановлено, що господарсько-правова відповідальність має чітко визначений механізм впливу, що дає змогу усунути наслідки порушення та відновити баланс у відносинах між учасниками господарських відносин. Зазначено форми господарсько-правових санкцій за порушення прав споживачів в Україні, які регулюються Господарським кодексом України та іншими законодавчими актами, зокрема: відшкодування збитків, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції, адміністративно-господарські санкції. Досліджено господарсько-правове регулювання відповідальності підприємців за порушення прав споживачів в Україні та світу. Виокремлено проблеми, що ускладнюють ефективне

функціонування системи захисту прав споживачів як в Україні, так і в усьому світі. Розкрито проблеми із захистом прав споживачів у світі. Зроблено висновок, що господарсько-правове регулювання відповідальності підприємців за порушення прав споживачів має велике значення в Україні та у світі, проте існують значні проблеми, що ускладнюють ефективне функціонування цієї системи. Для подальшого розвитку необхідно працювати над удосконаленням національних та міжнародних норм, створенням ефективних механізмів контролю та захисту, а також підвищенням правової освіти серед споживачів і підприємців.

Ключові слова: захист прав споживачів, санкції, цифрова економіка, міжнародні стандарти, форми господарсько-правової відповідальності.

Постановка проблеми. Господарсько-правове регулювання відповідальності підприємців за порушення прав споживачів є ключовим елементом забезпечення балансу між інтересами бізнесу та захистом прав громадян. В умовах сучасної ринкової економіки ефективне функціонування цього механізму сприяє створенню прозорого бізнес-середовища, підвищенню якості товарів і послуг, а також формуванню довіри споживачів до підприємницької діяльності [5].

Адже в Україні нормативно-правова база у цій сфері ґрунтується на положеннях Господарського кодексу України (далі – ГК України) та Закону України «Про захист прав споживачів».

Відповідно до ст. 216 ГК України [2] підприємці несуть господарсько-правову відповідальність, яка реалізується через застосування економічних санкцій, охоплюючи штрафи, пені та відшкодування збитків.

Зокрема, законодавство передбачає договірні та позадоговірні санкції, а також адміністративні заходи впливу, серед яких примусове припинення діяльності, накладення штрафів до 100 % вартості продукції та блокування реалізації небезпечних товарів.

Тому актуальність цього дослідження зумовлена кількома чинниками. По-перше, зростання електронної комерції та трансформація ринкових відносин вимагають оновлення правового регулювання з урахуванням міжнародного досвіду та цифрових інструментів захисту прав споживачів. По-друге, практика застосування господарсько-правових санкцій в Україні потребує аналізу ефективності наявних механізмів порівняно з європейською моделлю, яка передбачає ширший спектр інструментів контролю, охоплюючи Online Dispute Resolution (ODR) та санкції в розмірі до 4 % річного обороту компанії за порушення споживчих прав [1].

Крім того, практика судового захисту споживачів в Україні постає перед проблемами тривалого розгляду справ та складністю відшкодування моральної шкоди, хоча законодавство формально передбачає такий механізм. Саме тому необхідне дослідження сучасних правових підходів до відповідальності підприємців, що дасть змогу оцінити дієвість застосовуваних санкцій та запропонувати методи вдосконалення законодавства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Наукову основу дослідження склали праці вітчизняних вчених-юристів та економістів, зокрема: О. М. Вінник, А. Є. Данкевич, М. Ю. Задніпряний-Корінний, О. Заярний, О. О. Кикоть, Ю. Г. Левченко, В. П. Мороз,

А. Поляцка, В. Я. Слободян, Н. Я. Слободян, Н. М. Шевченко, А. В. Шлійко, а також такі зарубіжні науковці: B. Begaliyev, Y. Begaliyev, R. De Assis, R. Sobel, B. Shnarbayev, N. Suleimenov, M. Valbrune, A. Yechshanov.

Метою статті є дослідження та порівняльний аналіз господарсько-правового регулювання відповідальності підприємців за порушення прав споживачів в Україні та світу, а також визначення напрямів його вдосконалення з урахуванням міжнародного досвіду.

Виклад основного матеріалу. Господарсько-правова відповідальність є важливим інститутом, який забезпечує баланс між правами споживачів та інтересами підприємців у сфері господарювання. Вона визначає наслідки за порушення умов господарських правовідносин і є необхідною для підтримки правопорядку в економічній сфері.

Тому проаналізувати сутність господарсько-правової відповідальності можна через її основні ознаки та функції, які забезпечують ефективність правового регулювання цієї сфери [5].

Так, однією з основних ознак господарсько-правової відповідальності є її юридична підстава. Вона ґрунтується на правових нормах, закріплених у нормативно-правових актах, зокрема в Господарському кодексі України, а також в інших законодавчих актах, які регулюють господарські правовідносини.

Це дає змогу чітко визначити правові основи для притягнення суб'єктів господарювання до відповідальності. Водночас фактична підстава виникнення відповідальності зумовлена конкретними обставинами, які доводять факт правопорушення. Це можуть бути дії або бездіяльність, що призвели до порушення умов договору чи порушення вимог законодавства.

Іншою важливою ознакою є зміст відповідальності, який виявляється в застосуванні різних санкцій до порушників. Ці санкції можуть охоплювати: відшкодування збитків, накладення штрафів, пені або припинення ліцензій. Вони призначені для відновлення справедливості у правовідносинах і забезпечення належного виконання зобов'язань.

Тобто господарсько-правова відповідальність має чітко визначений механізм впливу, що дає змогу усунути наслідки порушення та відновити баланс у відносинах між учасниками господарських відносин.

Не менш важливою ознакою є можливість застосування державного примусу до порушників через органи влади, зокрема суди чи адміністративні органи. Цей аспект забезпечує ефективність застосування санкцій, адже вони не є лише теоретично можливими, але й обов'язковими до виконання. Саме через державний примус порушники змушені виправити свої правопорушення або понести відповідальність за невиконання зобов'язань [4].

Важливе значення відіграють функції господарсько-правової відповідальності. Одна з основних функцій – компенсаційна, що полягає у відшкодуванні збитків потерпілим сторонам. Це дає змогу відновити справедливість у відносинах та компенсувати шкоду, яку понесли учасники господарських правовідносин. Далі – стимулювальна функція, яка мотивує суб'єктів господарювання до належного виконання своїх зобов'язань. Ризик санкцій у вигляді штрафів, пені чи інших санкцій створює необхідність для підприємців ретельніше ставитись до виконання умов договорів та дотримання вимог законодавства.

Попереджувальна функція господарсько-правової відповідальності спрямована на запобігання правопорушенням. Вона реалізується через демонстрацію наслідків для порушників, що дає змогу попередити інших учасників ринку про можливі санкції в разі недотримання правових норм. Ця функція має важливе значення для створення здорового бізнес-середовища, де учасники не порушують правила гри через страх перед негативними наслідками. Ще однією важливою функцією є регульовальна або адміністративна функція. Вона полягає у впливі на діяльність підприємців через державні органи, такі як Держпродспоживслужба або інші контролювальні органи. Ці органи здійснюють нагляд за дотриманням господарських стандартів і можуть застосовувати санкції до порушників. Крім того, господарсько-правова відповідальність виконує контрольно-інформаційну функцію, яка полягає в виявленні порушень та їх документуванні для подальшого застосування санкцій. Це також є важливим інструментом для підтримки правопорядку на ринку. Нарешті, господарсько-правова відповідальність виконує сигналізаційну функцію, що полягає в інформуванні учасників ринку про ризики, пов'язані з недотриманням норм законодавства. Це важливо для створення системи запобігання правопорушенням і забезпечення прозорості ринку, де всі учасники обізнані про можливі наслідки своїх дій [3].

Крім того, підстави виникнення господарсько-правової відповідальності за порушення прав споживачів можуть бути поділені на дві основні групи: юридичні та фактичні. Юридичні підстави визначаються через правові норми, що регулюють відносини між суб'єктами господарювання та споживачами.

Зокрема, до них належать законодавчі акти, які встановлюють обов'язки підприємців перед споживачами, наприклад: Закон України «Про захист прав споживачів», а також договори, що можуть містити специфічні умови щодо відповідальності у випадку порушення прав споживачів.

Фактичні підстави зі свого боку описують конкретні ситуації порушення прав споживачів, що є підставою для застосування відповідальності. Сюди входять випадки неналежного виконання зобов'язань, таких як продаж неякісних товарів або надання послуг, що не відповідають заявленим стандартам. Важливою складовою є протиправність дій порушника, що має бути підтверджено конкретними фактами порушення вимог законодавства чи умов договору [7].

Встановлення фактичної протиправності також передбачає наявність причинного зв'язку між дією або бездіяльністю підприємця та порушенням прав споживача, що повинно спричинити шкоду, і саме ця шкода має бути результатом дій правопорушника.

Також для притягнення до відповідальності важливою є наявність вини, яка може проявлятися у формі умислу або необережності. Умисел означає, що порушник передбачав можливі шкідливі наслідки своїх дій і бажав їх настання, тоді як необережність полягає в тому, що особа не бажала цих наслідків, але не вжила достатніх заходів для їх уникнення або ж не передбачала можливих наслідків, хоча повинна була це зробити [9].

Щодо форм господарсько-правових санкцій за порушення прав споживачів, то в Україні існує кілька основних видів, які регулюються Господарським кодексом України та іншими законодавчими актами.

Однією з найбільш поширених форм є відшкодування збитків, що охоплює як майнову шкоду, так і компенсацію моральної шкоди, яку може понести споживач у разі порушення його прав. Майнова шкода передбачає відшкодування фінансових витрат споживача, що виникли внаслідок неналежного виконання зобов'язань, наприклад, повернення коштів за неякісний товар. Моральна шкода зі свого боку передбачає компенсацію за завдані моральні страждання, наприклад, за приниження гідності чи фізичні страждання [2].

Іншою важливою формою є штрафні санкції, які можуть охоплювати неустойку, штрафи та пеню за порушення умов договору чи законодавства. Розмір таких штрафів визначається умовами договору або законом, і вони можуть бути стягнуті як безпосередньо кредитором, так і через суд. Це забезпечує економічний вплив на порушника і стимулює підприємців дотримуватися вимог щодо прав споживачів.

Крім того, існують оперативно-господарські санкції, які можуть бути застосовані учасниками господарських відносин безпосередньо, без звернення до суду. Це можуть бути, наприклад, односторонні дії, як відмова від виконання зобов'язань або вимога встановлення додаткових гарантій, наприклад, попередньої оплати товарів. Така форма санкцій є досить гнучкою та швидкою, адже застосовується без потреби в судовому розгляді, однак вона залежить від договору між сторонами [8].

Завершує цей перелік адміністративно-господарські санкції, які накладаються державними органами, зокрема через органи, що контролюють дотримання законодавства. Ці санкції можуть охоплювати вилучення незаконно отриманого прибутку, накладання адміністративних штрафів, зупинення ліцензій або навіть припинення діяльності підприємства, яке систематично порушує права споживачів. Такі санкції є важливою складовою державного контролю та мають на меті припинення незаконної діяльності, що порушує права громадян [5; 6].

Усі ці форми господарсько-правових санкцій покликані забезпечити баланс інтересів між підприємцями та споживачами, адже вони поєднують економічний вплив, компенсацію шкоди та державний контроль за виконанням законодавства.

Господарсько-правове регулювання відповідальності підприємців за порушення прав споживачів є важливою частиною правової системи кожної країни, тому доречно провести аналіз досвіду України та світу.

По-перше, нормативно-правове забезпечення

Україна. В Україні основним правовим актом є Закон України «Про захист прав споживачів» [7], який встановлює права споживачів на безпечні товари та послуги, а також визначає механізми захисту цих прав. Господарський кодекс України (ст. 216) [2] передбачає господарсько-правову відповідальність за порушення прав споживачів, визначаючи санкції у вигляді відшкодування збитків, штрафів, пені та інших економічних заходів.

Світ. У світі, зокрема в країнах Європейського Союзу, США, Японії та інших, також існують розвинуті механізми захисту прав споживачів, але вони відрізняються через специфіку правових систем. У країнах ЄС основною є система директив, що регулюють безпеку продуктів, захист прав споживачів у сфері електронної комерції, а також вимоги до публічної інформації щодо продуктів та послуг. У США систему прав

споживачів регулює Федеральна торгова комісія (FTC), яка накладає штрафи та санкції за порушення, а також дозволяє колективні позови від споживачів [1].

По-друге, механізми санкцій та відповідальності

Україна. В Україні передбачено кілька рівнів відповідальності: цивільно-правову, адміністративну та в окремих випадках кримінальну.

Цивільно-правові санкції містять неустойки, штрафи за невиконання договірних зобов'язань, а також відшкодування матеріальної та моральної шкоди. Споживач має право вимагати відшкодування в судовому порядку, що є важливим механізмом захисту. Однак на практиці ефективність цього механізму часто знижується через складність судових процедур, їхню тривалість та значне фінансове навантаження на споживачів. Адміністративні санкції застосовуються контролювальними органами, зокрема Держпродспоживслужбою, яка має повноваження перевіряти діяльність підприємств, видавати приписи щодо усунення порушень і накладати штрафи. Також законодавство передбачає можливість тимчасового припинення діяльності підприємств або вилучення продукції з обігу в разі серйозних порушень. Проте проблема полягає в недостатньому рівні контролю та обмежених ресурсах відповідних органів, що інколи призводить до неефективного застосування санкцій [6].

Світ. На міжнародному рівні система санкцій є значно жорсткішою. У країнах Європейського Союзу передбачені серйозні штрафи за порушення прав споживачів. Наприклад, згідно з Загальним регламентом про захист даних (GDPR), компанії можуть бути оштрафовані на суму до 4 % їхнього річного обороту за неналежне зберігання чи обробку персональних даних споживачів. Крім того, діють суворі санкції за порушення правил безпеки продукції та недобросовісну конкуренцію [11].

У США Федеральна торгова комісія (FTC) відіграє ключову роль у контролі за дотриманням прав споживачів. Вона має повноваження накладати значні штрафи на підприємства, що займаються неправдивою рекламою, маніпуляціями з цінами або іншим чином вводять споживачів в оману. Американська система також широко використовує механізм колективних позовів, що дає змогу групам споживачів об'єднуватися для захисту своїх прав, що значно підвищує ефективність правозастосування [12].

По-третє, захист прав споживачів та гарантії їх реалізації

Україна. Споживачі в Україні мають право на безкоштовне усунення дефектів товару або його заміну, а також на повне відшкодування майнової та моральної шкоди через суд. Закон передбачає механізми звернення до органів державного контролю для перевірки якості товарів і припинення порушень, а також можливість безкоштовного вирішення спорів через судовий процес [3].

Світ. У Європейському Союзі споживачі також мають право на відшкодування збитків та моральної шкоди. Однак важливою особливістю є те, що в багатьох країнах ЄС існують платформи для онлайн-розв'язання спорів (ODR), що дають змогу розв'язати питання без необхідності звертатися до суду. У США існує система колективних позовів, де групи споживачів можуть звертатися до суду для захисту своїх прав на компенсацію збитків. У Японії підприємства зобов'язані проводити попереднє тестування продукції та надавати гарантії на свою продукцію, що допомагає зменшити ризики для споживачів [10].

По-четверте, процедури та роль органів контролю

Україна. В Україні органи державного контролю, зокрема Держпродспоживслужба, відіграють важливу роль у забезпеченні прав споживачів. Вони можуть накладати штрафи на підприємства за порушення норм, а також блокувати реалізацію небезпечних товарів. Споживачі можуть звертатися до цих органів для перевірки якості товарів і послуг [5].

Світ. У країнах ЄС існує централізоване регулювання через національні органи, які здійснюють контроль за дотриманням директив ЄС щодо захисту прав споживачів. Вони можуть накладати штрафи, а також здійснювати перевірки на відповідність стандартам. У США FTC активно працює на захист прав споживачів через нагляд за ринками та накладення санкцій за порушення. У Японії роль органів контролю також велика, зокрема щодо попереднього тестування товарів [12].

По-п'яте, глобальні тенденції та виклики

Україна. Україна має розвинену систему прав споживачів, проте є певні проблеми, пов'язані з неефективним виконанням законодавства, недостатнім рівнем освіти споживачів щодо їх прав та війною в країні. Потрібна подальша гармонізація національного законодавства з європейськими стандартами для покращення захисту прав споживачів [6].

Світ. На глобальному рівні велику роль відіграє інтеграція цифрових платформ для вирішення спорів, а також запровадження міжнародних стандартів, таких як ISO 26000 щодо соціальної відповідальності. В ЄС та США активно розвиваються цифрові механізми захисту прав споживачів, що дає змогу ефективніше вирішувати спори без судового втручання [10].

Відповідно, захист прав споживачів є важливим аспектом господарського права як в Україні, так і в усьому світі, проте існують значні проблеми, що ускладнюють ефективне функціонування цієї системи.

Зокрема, в Україні основною проблемою є низька ефективність правозастосування. Це значною мірою пов'язано з обмеженими ресурсами органів контролю, а також корупційними чинниками, які можуть негативно впливати на рівень виконання законодавчих норм. Також важливою проблемою є недостатня поінформованість споживачів про свої права та способи їх захисту. Багато споживачів просто не знають, куди звертатися в разі порушення їх прав, що знижує можливість захисту та стимулює підприємців до зловживань [1].

У глобальному контексті проблеми із захистом прав споживачів також мають свою специфіку. Однією з найбільших проблем є відсутність єдиного міжнародного стандарту щодо прав споживачів, оскільки в різних країнах існують різні підходи та правові норми. Наприклад, в Європейському Союзі розвинута система захисту прав споживачів тоді, як у США або Китаї існують інші моделі, що ускладнює вирішення міжнародних спірних ситуацій. Враховуючи зростання електронної комерції, виникають нові виклики, пов'язані зі зловживанням інформацією, фальшивими відгуками та маніпуляціями в онлайн-продажах, що негативно впливає на споживачів по всьому світу. Споживачі можуть бути обмануті на різних етапах покупки, від вибору товару до його доставки, що робить їх уразливими на глобальному рівні [11].

В умовах стрімкого розвитку нових технологій виникає ще одна серйозна проблема – це використання штучного інтелекту та великого обсягу даних для персоналізованого маркетингу і рекламних кампаній, які можуть порушувати права споживачів. Інтернет-платформи, що зловживають персональними даними, становлять серйозну загрозу для захисту приватності та безпеки споживачів [1].

Висновки. Отже, із зазначеного вище можна зробити висновок, що господарсько-правове регулювання відповідальності підприємців за порушення прав споживачів має велике значення в Україні та у світі, проте існують значні проблеми, що ускладнюють ефективне функціонування цієї системи. Для подальшого розвитку необхідно працювати над удосконаленням національних та міжнародних норм, створенням ефективних механізмів контролю та захисту, а також підвищенням правової освіти серед споживачів і підприємців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вінник О. М. Господарсько-правова відповідальність та процедури її застосування у сфері цифрової економіки та електронного бізнесу. *Приватне право і підприємництво*. 2020. № 20. С. 126–137. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2020_20_25 (дата звернення: 23.03.2025).
2. Господарський кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 436-IV (2025). URL : <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 23.03.2025).
3. Заярний О. Співвідношення господарсько-правової відповідальності і господарсько-правової санкції. *Юридичні науки*. 2010. № 82. С. 51–57.
4. Кикоть О. О. Господарсько-правова відповідальність як вид юридичної відповідальності. *Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф. Г. Бурчака*. 2013. № 3. С. 200–208.
5. Правове регулювання господарської діяльності / Левченко Ю. Г., Слободян В. Я., Задніпряна-Корінна М. Ю., Слободян Н. Я., Данкевич А. Є. К. : НУХТ, 2023. № 15. С. 101–103.
6. Мороз В. П., Поляцко А. В. Нормативно-правове регулювання господарсько-правових відносин у сучасних умовах державотворення: реалії та перспективи розвитку. *Юридичний вісник. Господарське право*. 2022. № 1 (62). С. 146–152. URL : <https://doi.org/10.18372/2307-9061.62.16494> (дата звернення: 23.03.2025).
7. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 № 1023-XII. URL : <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 23.03.2025).
8. Шевченко Н. М. Господарсько-правова відповідальність та господарські санкції. *Українські наукові записки*. 2005. № 3 (15). С. 175–179. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2005_3_34 (дата звернення: 23.03.2025).
9. Шлійко А. В. Організаційно-правові засади захисту прав споживачів. Тернопіль : ТНЕУ, 2008. № 2. С. 300–309.
10. Sobel R. Regulation and Entrepreneurship: Theory, impacts, and implications – The CGO / The CGO. 2023. URL : <https://www.thecgo.org/books/regulation-and-economic-opportunity-blueprints-for-reform/regulation-and-entrepreneurship-theory-impacts-and-implications> (дата звернення: 23.03.2025).

Боднарчук О. І., Татаренко А. Р., Коржовник Ю. В. Господарсько-правове регулювання відповідальності підприємців за порушення прав споживачів: порівняльний аналіз

11. Legal Framework for the Protection of Entrepreneurs' Rights / Suleimenov N., Begaliyev B., Begaliyev Y., Yechshanov A., Shnarbayev B. *Review of Law & Economics*, 2024. № 20 (1). 157–173. URL : <https://doi.org/10.1515/rle-2022-0045> (дата звернення: 23.03.2025).

12. Valbrune M., De Assis R., Valbrune M., De Assis R. Important business laws and regulations. *Business Law I Essentials* / OpenStax. 2019. URL : <https://openstax.org/books/business-law-i-essentials/pages/1-3-important-business-laws-and-regulations> (дата звернення: 23.03.2025).

REFERENCES

1. Vinnyk O. M. Hospodarsko-pravova vidpovidalnist ta protsedury yii zastosuvannya u sferi tsyfrovoi ekonomiky ta elektronnoho biznesu. *Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo*. 2020. № 20. S. 126–137. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ppip_2020_20_25 (data zvernennia: 23.03.2025).

2. Hospodarskyi kodeks Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 № 436-IV (2025). URL : <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

3. Zaiarnyi O. Spivvidnoshennia hospodarsko-pravovoi vidpovidalnosti i hospodarsko-pravovoi sanktsii. *Yurydychni nauky*. 2010. № 82. S. 51–57.

4. Kykot O. O. Hospodarsko-pravova vidpovidalnist yak vyd yurydychnoi vidpovidalnosti. *Nats. akad. prav. nauk Ukrainy, NDI pryvat. prava i pidpriemnytstva im. F. H. Burchaka*. 2013. № 3. S. 200–208.

5. Pravove rehuliuвання hospodarskoi diialnosti / Levchenko Yu. H., Slobodian V. Ya., Zadnipriana-Korinna M. Yu., Slobodian N. Ya., Dankevych A. Ye. K. : NUKhT. 2023. № 15. S. 101–103.

6. Moroz V. P., Poliatsko A. V. Normatyvno-pravove rehuliuвання hospodarsko-pravovykh vidnosyn u suchasnykh umovakh derzhavotvorennya: realii ta perspektyvy rozvytku. *Yurydychnyi visnyk. Hospodarske pravo*. 2022. № 1 (62). S. 146–152. URL : <https://doi.org/10.18372/2307-9061.62.16494> (data zvernennia: 23.03.2025).

7. Pro zakhyst prav spozhyvachiv : Zakon Ukrainy vid 12.05.1991 № 1023-XII. URL : <https://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>

8. Shevchenko N. M. Hospodarsko-pravova vidpovidalnist ta hospodarski sanktsii. *Ukrainski naukovyi zapysky*. 2005. № 3 (15). S. 175–179. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2005_3_34

9. Shliiko A. V. Orhanizatsiino-pravovi zasady zakhystu prav spozhyvachiv. *Ternopil, TNEU*. 2008. № 2. S. 300–309.

10. Sobel R. Regulation and Entrepreneurship: Theory, impacts, and implications – The CGO / The CGO. 2023. URL : <https://www.thecgo.org/books/regulation-and-economic-opportunity-blueprints-for-reform/regulation-and-entrepreneurship-theory-impacts-and-implications>

11. Suleimenov N., Begaliyev B., Begaliyev Y., Yechshanov A., Shnarbayev B. Legal Framework for the Protection of Entrepreneurs' Rights. *Review of Law & Economics*, 2024. № 20 (1). 157–173. URL : <https://doi.org/10.1515/rle-2022-0045>

12. Valbrune M., De Assis R., Valbrune M., De Assis R. Important business laws and regulations. Business Law I Essentials / OpenStax. 2019. URL : <https://openstax.org/books/business-law-i-essentials/pages/1-3-important-business-laws-and-regulations>

O. I. Bodnarchuk, A. R. Tatarenko, Yu. V. Korzhovnyk. ECONOMIC AND LEGAL REGULATION OF THE LIABILITY OF ENTREPRENEURS FOR VIOLATIONS OF CONSUMER RIGHTS

The article considers the economic and legal regulation of the liability of entrepreneurs for violations of consumer rights in Ukraine and in the world. The essence of economic and legal liability is determined and analyzed through its main features and functions that ensure the effectiveness of legal regulation of this area. It is found that one of the main features of economic and legal liability is: legal basis and factual basis, which is determined by specific circumstances that prove the fact of the offense. It is established that economic and legal liability has a clearly defined mechanism of influence, which allows eliminating the consequences of the violation and restoring balance in relations between participants in economic relations. The forms of economic and legal sanctions for violations of consumer rights in Ukraine are indicated, which are regulated by the Economic Code and other legislative acts, in particular: compensation for losses, fines, operational and economic sanctions, administrative and economic sanctions. The economic and legal regulation of the liability of entrepreneurs for violations of consumer rights in Ukraine and in the world is studied. The problems that complicate the effective functioning of the consumer rights protection system both in Ukraine and around the world are identified. Problems with the protection of consumer rights in the world are revealed. It is concluded that the economic and legal regulation of the liability of entrepreneurs for violations of consumer rights is of great importance in Ukraine and in the world, however, there are significant problems that complicate the effective functioning of this system. For further development, it is necessary to work on improving national and international norms, creating effective mechanisms of control and protection, as well as increasing legal education among consumers and entrepreneurs.

Key words: consumer rights protection, sanctions, digital economy, international standards, forms of economic and legal liability.

Стаття надійшла до редколегії 21 березня 2025 року